

βιάδη, και ἀργότερα, ἕως τὴν τελευταία προπολεμικὴ περίοδο, ὑπὸ τὴν διεύθυνσι τοῦ Ἀριστοτέλη Σαρδέλλη, συνεχιστοῦ τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ ἔργου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὅσο γιὰ τὸν Πασχίδη εἶναι κάπως δύσκολο νὰ τὸν παρακολουθήσωμε στὶς μετακινήσεις καὶ δραστηριότητές του. Μοιράζεται, μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο, ἀνάμεσα στὸν ἐκπαιδευτικὸ καὶ τὸν δημοσιογράφου, χωρὶς νὰ τὸν ἐγκαταλείπη ποτὲ ἢ ἀποστολικὴ διάθεσι.

Στὰ 1869 δημοσιογραφεῖ στὴν Πόλι. Ἐκεῖ θὰ γνωρισθῆ μὲ τὸν διακεκριμένο Ἡπειρώτη καθηγητὴ Ἡροκλῆ Βασιάδη καὶ θὰ ἰδρῦσούν τὸν «Ἡπειρωτικὸ Σύλλογο». Ὑστερα θὰ περιοδεύσῃ στὴν Εὐρωπαϊκὴ καὶ Ἀσιατικὴ Τουρκία γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ Σχολεῖα τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων ὡς ἀπεσταλμένος τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας». Εἶναι ἀκούραστος καὶ ἀεικίνητος.

Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις στὴν Κρήτη, διενήργησεν ἐράνους καὶ ἔστειλε σημαντικὰ ποσὰ στὴ δοκιμαζομένη νῆσο. Τὸ ἴδιο ἔκαμε κάθε φορὰ πού κάποιος ἐθνικὸς σκοπὸς τὸ ἀπαιτοῦσε.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν μετακινήσεών του δὲν εἶναι καθόλου ἀπίθανο νὰ πέρασε πολλές φορές ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δημοσίευσή ἀρκετῶν ἀπὸ τὶς πραγματεῖες του στὴν Ἀθήνα, συνηγορεῖ γιὰ τὴν ἀποψὶ αὐτῆ. Μιὰ ἀπὸ τὶς πραγματεῖες αὐτῆς μάλιστα, μὲ τὸν τίτλο: «Οἱ Ἰσραηλῖται, οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ» διαβάστηκε στὸν τότε Φιλολογικὸ Σύλλογο «Ὁ Βύρων». Ὁ ἴδιος τὴν χαρακτηρίζει «ἱστορικὴ, πολιτικὴ καὶ φιλοσοφικὴ».

Ἀργότερα θὰ τὸν συναντήσωμε πάλι στὸ Βουκουρέστι, ἐκδότῃ τῆς ἐφημερίδος «Δεκέβαλος». Ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος του εἶναι μιὰ εὐγενικὴ φιλοφρόνησις πρὸς τοὺς τότε ἑλληνομαθεῖς Ρουμάνους. Εἶναι ἡ μεταφορὰ στὴν Ἑλληνικὴ

τοῦ ὀνόματος «Ντέτσεμπαλ» (Decebal) Βασιλέως τῆς Δακίας, ἢ ὁποῖα, κατὰ τοὺς ἱστοριογράφους, περιελάμβανε τὰ σημερινὰ περὶπου ὄρια τῆς Ρουμανίας.

Ἡ ἐφημερίς τοῦ Πασχίδη, ἐβδομαδιαία καὶ σὲ σχῆμα τῶν προπολεμικῶν ἐπαρχιακῶν ἐφημερίδων, ἔχει ἐκδοθῆ, ὅπως ὑπολογίζομε, στὶς 15 Ἀπριλίου 1874. Δὲν μπορούμε νὰ προσδιορίσωμε μὲ ἀκρίβεια τὴν ἡμερομηνία ἐπειδὴ τὰ πρῶτα τρία φύλλα δὲν ὑπάρχουν. Εὐτυχῶς ἔχουν διασωθῆ τὰ ὑπόλοιπα, ἀλλὰ μόνον ἕως τὸν ἀριθμὸ 21. Τὰ ὀφείλομε στὴ φροντίδα τῶν Ἀδελφῶν Καζαμία, συγγενῶν τοῦ Πασχίδη, οἱ ὁποῖοι μὲ πολλὴν ἀγάπη καὶ σεβασμὸ, ἀλλὰ καὶ δικαία ὑπερηφάνεια προσπαθοῦν νὰ συγκεντρώσουν κάθε στοιχεῖο πού θὰ βοηθοῦσε στὴν ὀλοκλήρωσι τῆς εἰκόνας καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ τέκνου τῆς Ἡπείρου καὶ στὴ διατήρησι τῆς μνήμης του. Στὴν εὐγενικὴ αὐτῆ προσπάθεια, πού ξεπερνάει τὰ ὄρια μιᾶς ἀπλῆς συγγενικῆς ὑποχρεώσεως, γιὰ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἀκριβῆ ἱστορικὴ τοποθέτησι μιᾶς ἐξαιρετικῆς ἠπειρωτικῆς φυσιογνωμίας, ταιριάζει, πιστεύομε, κάθε καλὸς λόγος.

Ἐχομε τὴ γνώμη ὅτι τὰ φύλλα τῆς ἐφημερίδος αὐτῆς, τὰ ὁποῖα θὰ βροῦνε κάποτε τὴ θέσι τους στὸ Μουσεῖο Ἑλληνικοῦ Τύπου, ὅταν μιὰ παληότερη σκέψις γιὰ τὴν ἴδρυσί του πραγματοποιηθῆ, ἀποτελοῦν μιὰ ἀπὸ τὶς ζωντανότερες μαρτυρίες γιὰ τὴν πνευματικὴ πληρότητα τοῦ Πασχίδη. Γιὰ τὴν εὐρύτητα τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῶν γνώσεων του, πού τοῦ ἐπέτρεπαν ν' ἀγκαλιάζῃ μὲ τὴ μεγαλύτερη ἄνεσι κάθε πρόβλημα τῆς ἐποχῆς του, τὴν ὁποῖα, πολλές φορές, τὴν ξεπερνοῦσε μὲ τὶς ριζοσπαστικὰς πρωτοβουλίας καὶ τὶς μεγαλόπνοες ἐμπνεύσεις του.

Μόνιμα συνθήματα στὴν προμετωπίδα τῆς ἐφημερίδος του: «Ἀδελφισμὸς τῶν Λαῶν τῆς Ἀνατολῆς» καὶ «Μέθεξις τοῦ ὀραίου φύλου εἰς τὰ τῆς Πολιτείας».